

повідомляється про час прийому, який не може бути довшим за 5 днів з дня звернення [1].

Первинну правову допомогу надають посадовці органів самоврядування, в описі посадових обов'язків яких встановлені функції правового порядку, працівники, які працюють за трудовими договорами, в яких передбачені правові функції, і які отримують заробітну плату з бюджету самоврядування, або адвокати (професійні адвокатські товариства), або громадські установи, з якими органи самоврядування укладають договір. Органи самоврядування, з урахуванням якості, ефективності та економічності первинної правової допомоги, вибирають конкретний спосіб її надання.

Тривалість первинної правової допомоги не повинна перевищувати однієї години. Вона може бути продовжена за рішенням виконавчого органу самоврядування або його уповноваженої особи.

Кожна особа за первинною правовою допомогою з одного і того ж питання може звернутися тільки один раз.

Якщо при наданні первинної правової допомоги з'ясується, що заявнику знадобиться вторинна правова допомога, особа, яка надає первинну правову допомогу, допомагає заявнику написати або сама пише прохання про надання вторинної правової допомоги.

Якщо заявник звертається з приводу дій або бездіяльності службовця того органу самоврядування, який надає первинну правову допомогу, то працівник органу самоврядування інформує заявника про можливий конфлікт інтересів. І тільки в разі, якщо заявник згоден, то службовець цього органу самоврядування надає первинну правову допомогу [1].

Якщо заявник не згоден, щоб первинну правову допомогу надав працівник цього органу самоврядування, він пропонує заявнику звернутися до адвоката або до публічної установи, з яким орган самоврядування уклав договір, або до державної Служби гарантованої правової допомоги.

Правова допомога надається безоплатно. При зверненні за правовою допомогою заявник повинен мати посвідчення особистості.

Первинна правова допомога не надається, якщо: вимоги заявника явно не обґрунтовані; заявнику з цього питання була надана вичерпна консультація адвоката або очевидно, що таку допомогу він може отримати і без встановленої цим законом гарантованої правової допомоги; заявник звертається по приводу не своїх прав і законних інтересів, крім випадків представництва за законом.

Новий Закон «Про правову допомогу», безумовно, обійдеться уряду Литви дорожче, ніж його попередня версія. Однак незначне збільшення витрат, в сукупності з підвищенням ефективності механізмів надання правової допомоги, а також впровадження моніторингових механізмів повинні привести до істотного розширення сфери доступу

малозабезпечених громадян до якісної правової допомоги. Таким чином, Литва зможе не тільки виконати свої зобов'язання в рамках міжнародних угод і відповідно до Конституції, але також розширити і зміцнити конституційну систему в цілому.

Очевидно, що прийняття нового Закону «Про правову допомогу» є першим необхідним кроком, але недостатньою умовою для створення повноцінної системи правової допомоги. Таким чином, тільки всебічна реформа може привести до суттєвих структурних та функціональних змін системи правової допомоги в Литві.

1. Закон «Об изменении Закона «О гарантированной государством правовой помощи» от 20 января 2005 г. № .X-78 (вступил в действие 1 мая 2005 г.) // Official Gazette – 2005. – № 18-572.

2. Закон «О вступлении в силу Закона «Об изменении Закона «О гарантированной государством правовой помощи» от 20 января 2005 г. № X-79 (вступил в действие 1 мая 2005 г.) // Official Gazette – 2005. – № 18-573.

Олександр ОВДІН

*к.і.н., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ЧЛЕНСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В ЄС ТА БРЕКЗІТУ

23 червня 2016 р. народ Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії на референдумі більшістю голосів (51,9 %) підтримав вихід своєї держави зі складу Європейського Союзу. Почався складний процес, який отримав у суспільстві та серед науковців назву Брекзиту. Зазначимо, що раніше подібних прецедентів не було – раніше ЄС лише розширювався (щоправда можна згадати про вихід Гренландії у 1985 р., проте, він відбувся ще до Маастрихтського договору, і до того ж Гренландія є автономним регіоном у складі Данської корони, а не суверенною державою). Процес Брекзиту триває до сьогодні. Більш того, британський парламент відмовився підтримати Угоду про вихід Британії з ЄС та на даний момент невідомо чи вдасться реалізувати результати референдуму (уряд Сполученого королівства наполягає на тому, що альтернативи Брекзиту не існує).

У даному контексті буде доречним розглянути роль та значення, яку грає Велика Британія у ЄС, а відповідно й те, що зміниться для ЄС у зв'язку із виходом цієї держави зі складу Союзу. Ми зупинимось на демографічних аспектах перебування Сполученого королівства у ЄС та Брекзиту.

По-перше, зазначимо, що на 1 січня 2018 р. населення ЄС становило

512,6 млн. мешканців (дані щодо населення на початок 2019 р. будуть оприлюднені Євростатом лише у липні поточного року). У т.ч. числі населення Великої Британії становило 66,2 млн. Зазначимо, що з початку ХХІ ст. населення Сполученого королівства зростало більш швидкими темпами, ніж у ЄС в цілому. І частка країни у ЄС зросла до 12,9 % у 2018 р. (у 1995 р. вона становила 12,0 % населення ЄС у нинішніх кордонах, тобто з урахуванням всіх 28 держав-членів, у т.ч. тих, які приєдналися пізніше) [2; 3].

Зростанню частки Британії у населенні ЄС сприяли як природні, так і міграційні процеси (водночас міграції суттєво впливають і на природне зростання населення). Зазначимо, що сумарний коефіцієнт народжуваності (показує, скільки в середньому дітей народила б одна жінка упродовж усього репродуктивного періоду) становив у ЄС 1,46 у 2001 р. та 1,59 у 2017 р. У Великій Британії він збільшився за цей період з 1,63 до 1,74. Попри те, що Велика Британія є державою надзвичайно передовою у сімейних відносинах, із давньою історією емансипації жінок, проте, середньостатистична жінка у Британії народжує першу дитину раніше (у віці 28,9 років) ніж в середньому у ЄС (29,1 рік). Також більшою є частка жінок які народжують першу дитину не досягнувши 20 років (у Британії – 6,1 %, у ЄС у середньому – 4,7 %). Нарешті зазначимо, що у Великій Британії більше багатодітних родин. Частка дітей народжених третіми у загальній народжуваності становить 14,2 %, а четвертими і наступними – 8,8 % (відповідні середні показники ЄС становили у 2017 р. 12,5 % та 6,0 %). Потрібно зробити наголос на тому, що за усіма зазначеними показниками Велика Британія відрізняється від деяких інших держав Західної Європи (наприклад, від Німеччини) значно більше, ніж від середньоевропейського рівня [5].

Відповідно щорічна народжуваність у Сполученому королівстві є вищою, ніж у ЄС. Зокрема в 2017 р. у Великій Британії народжуваність (755 тис.) перевищила смертність (607 тис) на 148 тис. Британські показники народжуваності, смертності та природного приросту на 1 000 мешканців становили 11,4, 9,2 та 2,2. Водночас у ЄС останні декілька років спостерігається негативний природний приріст населення, тобто ситуація коли смертність є вищою, ніж народжуваність. Зокрема у 2017 р. народжуваність становила 9,9 на 1000 мешканців, а смертність відповідно 10,3. У цілому смертність перевищила народжуваність майже на 200 тис. Зазначимо, що від загальної депопуляції ЄС рятує достатньо великий міграційний приріст [5].

Велика Британія є надзвичайно привабливою для іноземців, які шукають кращої долі у цій заможній державі. У 2017 р. в ЄС дозвіл на проживання (не враховуючи тих, хто такий дозвіл продовжував) отримали 3 136 тис. іноземців, у т.ч. 517 тис. у Великій Британії (майже кожен шостий). І це без урахування громадян інших держав-членів ЄС, які такого дозволу не потребували [4].

З 825,4 тис. іноземців які отримали громадянство однієї з європейських держав у 2017 р., 123,1 тис. (тобто близько 15 %) стали підданими Її Величності Єлизавети II. Даний показник є більшим, ніж частка Британії у населенні ЄС, проте, меншим, ніж частка іммігрантів до Великої Британії. Щоправда це пояснюється не тільки якимись особливими складнощами із отриманням британського паспорту, скільки тим що серед мігрантів до Сполученого королівства велику кількість становлять громадяни інших держав-членів ЄС, які користуються у Великій Британії надзвичайно широкими економічними та соціальними правами та не мали великої потреби у британському паспорті (проте, ситуація може змінитися після Брекзиту, коли громадяни ЄС стануть іноземцями у Сполученому королівстві) [1].

Підводячи підсумки демографічних аспектів можливого Брекзиту, потрібно зазначити, що ЄС зазнає суттєвих втрат у зв'язку з ним і у цій сфері. Населення Євроспільноти в результаті виходу Великої Британії скоротиться майже на 13 %. Символічну півмільярдну позначку (досягнуто 7 років тому) буде втрачено. Цілком вірогідно, що на досить тривалу перспективу, адже можливе приєднання до Союзу західнобалканських держав не може компенсувати втрати Британії. Остання за населенням утричі переважає разом узяті Албанію, Боснію та Герцеговину, Північну Македонію, Сербію та Чорногорію. Лише вступ до ЄС нашої держави може відновити демографічну вагу Євроспільноти.

Оскільки ключові демографічні показники Великої Британії були кращими за середньоевропейські, то відповідно без неї демографічна ситуація у ЄС буде виглядати дещо гіршою. Зокрема майбутня статистика зафіксує збільшення розриву між смертністю та народжуваністю на користь смертності. Разом із Британією негативне сальдо у 2017 р. становило близько 200 тис. Без Британії – 350 тис.

Більш важко передбачити міграційні наслідки Брекзиту. Вони залежатимуть від багатьох факторів, зокрема, від статусу громадян держав-членів ЄС, які мешкають у цій острівній державі (на сьогодні йдеться про збереження у них більшості нинішніх соціально-економічних прав, проте, остаточно питання не вирішено), від міграційної політики Британії у цілому (вірогідно, що вона може стати більш жорсткою) та загальної економічної ситуації після Брекзиту.

Список використаних джерел

1. EU Member States granted citizenship to over 800 thousand persons in 2017. Moroccans, Albanians and Indians were the main recipients : newsrelease // Eurostat : official web-site. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

2. EU population up to 508.2 million at 1 January 2015. Over 1 million more people living in the EU than in 2014. First population estimates : newsrelease // Eurostat : official web-site. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

3. EU population up to nearly 513 million on 1 January 2018. First population estimates. Increase driven by migration : newsrelease // Eurostat : official web-site. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

4. First residence permits issued in the EU Member States remain above 3 million in 2017. Main beneficiaries from Ukraine and Syria : newsrelease // Eurostat : official web-site. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

5. Over 5 million births in EU in 2017. Women in EU have first child on average at 29 : newsrelease // Eurostat : official web-site. – Access mode : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

Надія РУДІК

*к.держ.упр., доцент, доцент кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ НАПЕРЕДОДНІ ЧЕРГОВОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ЦИКЛУ: СТАН ЕКОНОМІКИ ЄС В ОЦІНКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ

9 травня 2019 р. лідери ЄС зустрілись на неофіційному саміті в м. Сібіу, Румунія, для обговорення політичних прагнень Європейського Союзу та підготовки «стратегічного порядку денного» на наступні п'ять років інституційного циклу. Саміт відбувся напередодні виборів до Європейського Парламенту 23 – 26 травня, коли понад 400 млн. європейців матимуть можливість обрати найбільшій у світі транснаціональній представницький орган. Чергові європейські вибори відбудуться через 40 років з часу перших загальноєвропейських виборів до Європейського Парламенту, 30 років після краху комунізму та падіння Берлінської стіни та через 15 років після початку безпрецедентного розширення Союзу на посткомуністичний простір, яке поклато край болісному повоєнному розколу Європи.

Напередодні саміту, 30 квітня 2019 р. Європейська Комісія оприлюднила низку рекомендацій для наступного стратегічного порядку денного на період 2019 – 2024 рр., що допоможе зробити ЄС більш об'єднаним, сильним і демократичним. Оскільки політика та комунікація є двома сторонами однієї монети, Комісія запропонувала власні міркування щодо того, як краще поширювати інформацію про прийняті колективні рішення для того, щоб це служило громадянам Європи та демократії.

Комісія також зібрала та підсумувала інформацію про нинішній стан ЄС, окреслила шляхи як Союз може пристосуватися до змін, що відбуваються, і як він може формувати ті, які ще попереду. На основі досвіду останніх п'яти років Комісія виклала низку рекомендацій щодо політики, які мають допомогти ЄС та його державам-членам досягти

визначених цілей. У зв'язку з цим, пропонуємо стислий огляд стану економіки ЄС, як його бачить Європейська Комісія в підготовленому до саміту документі «Європа в травні 2019 р. Підготовка до більш згуртованого, сильного і демократичного Союзу в дедалі невизначеному світі. Внесок Європейської Комісії у неформальну зустріч лідерів ЄС-27 в Сібіу (Румунія) 9 травня 2019 р.» [6].

П'ять років тому Європейська Рада ухвалила «Стратегічний порядок денний Союзу в часи змін» [11]. Це важливе рішення набуло подальшого уточнення у вигляді 10-ти політичних пріоритетів Голови Європейської Комісії Жана-Клода Юнкера [1], розроблених під час його виборчої кампанії та у діалозі з державами-членами і Європейським Парламентом. Ці пріоритети були зосереджені на важливих для європейців речах: пожвавлення ринку праці та збільшення робочих місць, зростання та інвестиції, зміцнення соціальної справедливості, управління міграцією, пом'якшення загроз безпеці, розкриття потенціалу цифрових технологій та трансформації енергетичних систем, перетворення ЄС на сильного глобального актора, посилення прозорості та демократичної легітимності. Ці зусилля принесли відчутні результати для європейців, незважаючи на непередбачені труднощі, які продовжують створювати серйозні проблеми для ЄС.

Амбітний порядок денний ЄС щодо робочих місць, зростання та інвестицій, зусилля щодо поглиблення єдиного внутрішнього ринку, а також стимулююча монетарна політика Європейського центрального банку (ЄЦБ) сприяли впевненому відновленню економіки ЄС, яка зростає вже шість років поспіль (в 2018 р. ВВП ЄС-28 зріс на 2 %, а в 19-ти державах-членах зони євро – на 1,9 %). Всі без винятку держави-члени також зафіксували в 2018 р. зростання ВВП. За результатами опитування Євробарометру (осінь 2018 р.) 49 % європейців позитивно оцінюють поточну ситуацію в європейській економіці (38 % – негативно, а 13 % – не мають думки щодо цього) [9, р. 2 – 3].

З початку роботи Європейської Комісії Ж.-К. Юнкера (з 1 листопада 2014 р.) в економіці ЄС створено 12,6 млн. робочих місць [9, р. 4]. Зараз в ЄС працюють 240 млн. людей (більш ніж будь-коли), а рівень безробіття є найнижчим в цьому столітті (в 2018 р. він становив 6,4 % в ЄС-28 та 7,7 % в 19-ти державах-членах зони євро, тоді як в 2014 р. – 10 % та 11,5 % відповідно), хоча в деяких державах-членах він все ще залишається високим, особливо серед молоді (в 2018 р. він становив 14 % в ЄС-28 та 15,4 % в 19-ти державах-членах зони євро, тоді як в 2014 р. – 21,7 % та 23,6 % відповідно) [6, р. 10 – 11].

Стан державних фінансів поліпшився за всіма напрямками. Дефіцит державного бюджету в державах-членах ЄС зменшився з 6,6 % в 2009 р. до 0,6 % в 2018 р., а співвідношення державного боргу до величини ВВП знизилось з 88,3 % в 2014 р. до 81,5 % в 2018 р. Кількість держав-членів, які перебувають під процедурою надмірного дефіциту, яка ініціюється